

კომერციული ბანკების საკრედიტო პოტენციალი, მისი სტრუქტურა და დინამიკა

ნინო გრიგალაშვილი

ბიზნესის ადმინისტრირების

დოქტორი

„კომერციული ბანკების შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, ბანკი არის დაწესებულება, რომელიც დასაქმებულია ფულადი ანაბრების ან სხვა საგადასახადო საშუალებათა მოზიდვით, აგრეთვე, თავის ხარჯზე კრედიტების გაცემით დაბრუნებადობის, ფასიანობის, უზრუნველყოფის და ვადიანობის პირობით. კანონისა და ნორმატიული აქტების თანახმად, ბანკის საქმიანობა მკაცრად უნდა კონტროლდებოდეს ეროვნული ბანკის მიერ, რაც ბანკის მეანაბრების, კლიენტებისა და თვით ბანკის პარტნიორების ბანკის არაკეთილსინდისიერი და უკანონო მოქმედებებისაგან დაცვის წინაპირობაა.

კომერციული ბანკის საკრედიტო პოტენციალი განისაზღვრება, როგორც ბანკში მობილიზებული სახსრების სიდიდე ლიკვიდურობის რეზერვის გამოკლებით. კომერციული ბანკის ლიკვიდურობის საერთო რეზერვი ცენტრალური ბანკის მიერ დადგენილ აუცილებელი რეზერვის ნორმაზე და ბანკის მიერ ინდივიდუალურად განსაზღვრულ ლიკვიდურობის რეზერვის დონეზეა დამოკიდებული.

ტრადიციულად, ბანკის საკრედიტო პოტენციალის ყველა წყარო, საკუთარი და ნასესხები სახსრებია. კომერციული ბანკის, მთელი რესურსები, ჩამოყალიბების ხერხის მიხედვით, იყოფა საკუთარ და ნასესხებ (მოზიდულ) სახსრებად. ძირითადი ადგილი ნასესხებ სახსრებს უჭირავს, რომლებიც ეკონომიკური ხასიათიდან გამომდინარე, დეპოზიტების, საშემნახველო ანაბრებისა და ფულადი ბაზრის სახსრების (ბანკთაშორისი სესხები და ფასიანი ქაღალდები) სახით გამოდიან.

ლიკვიდურობის პრინციპის გათვალისწინებით, კომერციული ბანკის საკრედიტო პოტენციალის, ყველა სახსრები, მათი სტაბილურობის ხარისხის მიხედვით, შეიძლება დაიყოს: აბსოლუტურად სტაბილური, სტაბილური და არასტაბილური სახსრები.

საკრედიტო პოტენციალის პირველ ჯგუფში, მაგალითად სტაბილური სახსრების შემადგენლობაში შედის: ბანკის საკუთარი სახსრები;

განსაზღვრული ვადით დეპონირებული სახსრები; სხვა ბანკებიდან მიღებული საკრედიტო სახსრები.

სტაბილური სახსრები – ეს ბანკის კომიტენტების წარდგინებით დეპონირებული სახსრებია, რომელთა დინამიკაც, ბრუნვალობა ბანკის მიერ არის შესწავლილი და ამ სახსრების საშუალო თანხაა დადგენილი. ბანკს ნებისმიერ დროს შეუძლია ამ სახსრების განსაზღვრულ აქტივებში გამოყენება.

არასტაბილური სახსრები იმ დეპოზიტურ სახსრებს ქმნის, რომლებიც პერიოდულად ჩნდება და რომელთა დინამიკაც ძნელი გასათვალისწინებელია.

ბანკების საკუთარ სახსრებს მიეკუთვნება საწესდებო ფონდი, სარეზერვო ფონდი, სხვა ფონდები, რომლებიც შექმნილია ბანკის მოგების ხარჯზე, სადაზღვევო რეზერვები, ასევე წლის განმავლობაში გაუნაწილებელი მოგება.

კომერციული ბანკის წარმატება, დიდწილადაა დამოკიდებული იმ ფაქტორების აღრიცხვაზე, რომლებიც საკრედიტო პოტენციალის სახსრების მოზიდვაზე ახდენენ გავლენას. ბანკის პოლიტიკის ეფექტიანობა მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია საკრედიტო პოტენციალის სახსრების ფორმირებაზე.

საწარმოებისა და ორგანიზაციების სახსრები საკრედიტო პოტენციალის ფორმირების ძირითადი ფაქტორია. საწარმოების სახსრების აკუმულაციისათვის რეალური შესაძლებლობების ანალიზი და შეფასება, ერთი მხრივ, და იმავე საწარმოების ფულად სახსრებზე მოთხოვნები – მეორე მხრივ, საბანკო საქმიანი პოლიტიკის მნიშვნელოვანი ელემენტებია.

კომერციული ბანკების მიერ, ცენტრალური ბანკების კრედიტების გამოყენების შესაძლებლობა, მეურნეობის განვითარების ამა თუ იმ ეტაპზე, ქვეყნის ფულადი საკრედიტო პოლიტიკით განისაზღვრება. სების მონეტარული პოლიტიკის კიდევ ერთი ინსტრუმენტის – მინიმალური სარეზერვო მოთხოვნების საშუალებით ხდება საბანკო სესხებისა და დეპოზიტების დინამიკაზე ზემოქმედება. ეროვნულ ბანკში დეპონირებული სავალდებულო რეზერვების მოცულობის გაზრდა ან შემცირება შესაბამისად ამცირებს ან ზრდის კომერციული ბანკების საკრედიტო პოტენციალს.

კომერციულ ბანკებზე სარეზერვო მოთხოვნა ზემოქმედებს, როგორც

ფინანსები, ბანკები, ბირჟები

გადასახადი, ამცირებს მიმოქცევაში არსებული ფულის მასას, აძვირებს კრედიტებს, შესაბამისად ამცირებს მათზე მოთხოვნას და საბოლოო ჯამში უარყოფითად მოქმედებს ეკონომიკის ეფექტიან ფუნქციონირებაზე.

საქართველოს საბანკო სისტემის ფინანსური მდგრადობა უდიდეს ზეგავლენას ახდენს ეროვნული ეკონომიკის შემდგომ განვითარებაზე, ამასთანავე გულისხმობს: კაპიტალის საკმარისობის გაძლიერებას, აქტივების ხარისხის ამაღლებას, რისკების მართვის თანამედროვე პრინციპების დანერგვას, ლიკვიდობის, დეპოზიტების დაზღვევის უზრუნველყოფისათვის საჭირო პირობების შექმნის და საბანკო საიდუმლოების დაცვის სახელმწიფო რეგულირების აუცილებლობას.

საკრედიტო სისტემის მდგრადობისა და საიმედოობის ხარისხის ამაღლება, განაპირობებს არა მარტო ბანკების და მათი კლიენტების, არამედ საზოგადოების იმ ინტერესების დაცვასაც, რაც ბიზნესის და მთლიანად ეკონომიკის დინამიურ განვითარებას უკავშირდება.

ხშირ შემთხვევებში ბანკის საიმედოობის სინონიმად იგულისხმება მისი მდგრადობა. თუმცა, მდგრად ბანკში უფრო ფუნდამენტური აზრია ჩადებული. საიმედოობა ბანკის მდგრადობის გამოვლენის უმნიშვნელოვანესი ფორმაა. საიმედო ბანკი, რა თქმა უნდა, მდგრად და მყარ ბანკს წარმოადგენს.

კომერციული ბანკის საიმედოობაში დიდ როლს ასრულებს ეკონომიკური ფაქტორები, რომელთა შორის განსაკუთრებით საყურადღებოა ნებისმიერი ეკონომიკური სტრუქტურის ფინანსური მდგრადობის ისეთი პირობები, როგორიცაა: კაპიტალის საკმარისობა, აქტივებისა და პასივების ხარისხი, შემოსავლიანობა და ლიკვიდობა.

ბანკების ფინანსური მდგრადობა გარდა იმისა, რომ უდიდეს ზეგავლენას ახდენს ეროვნული ეკონომიკის შემდგომ განვითარებაზე, ამასთან გულისხმობს შემდეგს: კაპიტალის საკმარისობის გაძლიერებას, აქტივების ხარისხის ამაღლებას, რისკების მართვის თანამედროვე პრინციპების დანერგვას, ლიკვიდობის, დეპოზიტების დაზღვევის უზრუნველყოფისათვის საჭირო პირობების შექმნისა და საბანკო საიდუმლოების დაცვის სახელმწიფო რეგულირების აუცილებლობას.

ნებისმიერი კომერციული ბანკის სტაბილური ფუნქციონირებისათვის აუცილებელია შემუშავდეს ამ ბანკის ფინანსური მდგრადობის უზრუნველყოფის შეფასების მეთოდოლოგია. ამ შემთხვევაში განსაკუთრებული

ადგილი ბანკის რეიტინგს უკავია. ბანკის რეიტინგის მიხედვით განისაზღვრება თუ ბანკი გარკვეული დროის მანძილზე როგორ ასრულებს თავის ვალდებულებებს.

ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის როლი, საბანკო სისტემის მდგრადობის უზრუნველყოფაში იმაში მდგომარეობს, რომ ბანკების აქტივების ზრდის, საკუთარი და მოზიდული კაპიტალის და ლიკვიდობის რეგულირების პროცესში ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის კლასიკური ინსტრუმენტები – ღია ბაზრის ოპერაციები და საკრედიტო აუქციონები – მიზნად უნდა ისახავდეს არა საბანკო სისტემიდან ლიკვიდობის მოკლევადიან ამოღებას, არამედ საბანკო სისტემის პერსპექტივაში ფინანსური მდგომარეობის გაჯანსაღებას. ამიტომ აუცილებელია საბანკო სფეროში ფინანსური მდგრადობის განმტკიცებისათვის, ლიკვიდობის ოპერატიული მართვისა და კომერციული ბანკების დეპოზიტებზე რიცხული თანხების გამოყენების გაუმჯობესებისათვის კომერციული ბანკების მინიმალური რეზერვებისა და საკორესპოდენტო ანგარიშების გაერთიანების პროცესის სრულყოფა.